

מעילה ז

מחשבין על האבוד והשרוף

א] דעת רש"י (ד"ה והא אבוד) דרב אסי בא להקשות על דברי ריו"ח, ולהוכיח דמהני זריקה גם היכא שיצא כולו, וכשם דמהני זריקה לאבוד ושרוף, ה"ה דמהני ליצא כולו. והתוס' (ו: ד"ה א"ל) הק' שאי אפשר לדמות אבוד ושרוף ליוצא. שהרי הא דמהני זריקה הוא רק ביוצא, שהוא פסול קל, משא"כ אבוד ושרוף פסולו חמור. ובדעת רש"י צ"ל שהצד השווה שבהם הוא ששניהם נאבדים וכמאן דליתא, וכמבו ברש"י (ד"ה הני נשפכין, וד"ה אלא) דיוצא הוא כמאן דליתא.

וברש"י מוכח מסוגין דמחשבת פיגול מהני רק בדבר שחלה עליו זריקה, ולהכי מוכח מהא דמחשבין על האבוד שגם זריקה חלה על דבר שהוא אבוד.

אבל התוס' גרסו שזו סוגיא בפנ"ע, ואינה שייכת להא דיצא כולו. אמנם אכתי אמאי אין מזה קושיא על דין יצא כולו, דהכא חזינן שאפי' באבוד ושרוף מהני זריקה. אלא מוכח בתוס' דמחשבת פיגול שפיר נתפסת בבשר אע"פ שהזריקה לא תתיר בשר הזה.

ב] **חישב לנשפכין** – רש"י כתב או שחישב בשעת שפיכת שירים ע"מ לאכול כזית למחר, או שחישב בשעת זריקה לשפוך שירים למחר. והתוס' (ד"ה חישב) תמהו, שהפירוש הראשון ברש"י פשוט דלא הוי פיגול, כמבואר בזבחים (יג:), והפירוש השני של רש"י מפורש בגמ' שם דהוי פיגול, ומאי מספק"ל.

ובחי' הגר"י (זבחים יג: על תד"ה ע"מ לשפוך) ביאר הדרך השניה של רש"י, דהא דחישב לשפוך שירים למחר הוי פיגול הוא משום שזריקה הוא אחד מעבודות המתיר, ושפיכת שירים הוא אכילת מזבח, ואפשר לחשוב מעבודות המתיר על אכילת מזבח למחר, אבל רב אסי נסתפק מטעם אחר, דכיון דדין השירים הוא לישפך ליסוד, הרי הם הולכים לאיבוד, ודינם ליאבד ע"י נתינת יסוד. וז"ל הגר"י ואף שהדברים אינם מובנים אבל כ"כ רש"י שם עכ"ל.

והסוגיא בזבחים מיירי שחישב במתנה הראשונה של הדם לשפוך שירים למחר. דכיון שהדם עדיין ראוי לגי' מתנות, אז **החפצא** של הדם אינו הולך לאיבוד, שהרי עדיין ראוי לעיקר המתנות. וכיון שחישב על אכילת מזבח, והחפצא אינו הולך לאיבוד, נתפס מחשבתו לפגל בקרבן. אבל הסוגיא במעילה מיירי בפנימיות, וחישב במתנה האחרונה לשפוך שירים למחר. וכיון שהדם שוב אינו ראוי לעיקר המתנות, חשיב הולך לאיבוד, ולא נתפס בו מחשבת פיגול.

אבל התוס' (ד"ה חישב) פירש שנשפך מקצת הדם לאחר קבלה, והרי יכול לאוספו ולזרקו, אבל אין בזה מצוה, ולהכי חשבי כנשפכין. והקרי"א (בתד"ה חישב) הק' דהא מצוה לקבל כל דמו של פר [זבחים כה:]. כדי לזרקו או לשפוך ליסוד, וא"כ כיון שנשפך, הרי מצוה לאוספו בשביל זה. והחזו"א (זבחים סי' ה' סק"ה) והאבן האזל (פ"י פסה"מ ה"א סק"ד) הוכיחו מזה שהמצוה לקבל כל הדם הוא רק בשעת קבלה, אבל אין מצוה שישאר תמיד כל הדם של הקרבן.

ג] **מחשבין על העומד לישרף וכו'** – רש"י (ד"ה אמר רבא) פירש דמיירי בבשר שלא עומד ליפסל בכלל בשעת מחשבתו, אלא שנאבד אח"כ או נשרף, והוכיח סופן על תחילתן שהיו עומדים ליאבד ולישרף, והקרי"א (ד"ה אימא) תמה דא"כ מאי קמ"ל, פשיטא דמהני מחשבה.

אבל התוס' (ד"ה אלא) פירשו דמיירי שבשעת קבלה חישב על דבר העומד לישרף וליאבד קודם זריקה ובשעת מחשבה עדיין לא אבד, כגון שהיה הבשר בפי' כלב או בפי' כבשן בשעת מחשבה, וברור שיאבד או ישרף קודם זריקה.

והנה, הקה"י (זבחים סי' כב) כתב שהגדר של מחשבת פיגול הוא שנחשב כאילו מחשבתו כבר נתקיימה, וממילא הקרבן פסול, עיי"ש דדייק כן מדברי השטמ"ק (זבחים יג: אות ז). וזה דומה לדין של ר' יהודה של מחשבת הינוח, שמבואר בגמ' שם שהוא בגדר מחשבה כמעשה. ולדבריו פשוט דבעינן שיהא אפשר לבצע המחשבה, וכ"כ להדיא השטמ"ק (זבחים לא: אות ו' בסופו) שאם אמר ע"מ שיאכלהו טמאים ל"ה פיגול, כיון שאינו בידו להאכילם.

אבל החזו"א (זבחים סי' יט סק"ט) הוכיח מסוגין לא כן, שהרי הכא הבשר בודאי יהא נאבד או נשרף מיד, אלא יסוד מחשבת פיגול הוא לשנות משפטי הקדושה, וזה שייך גם בבשר בפי' כלב וכדו', שהרי אכתי דינו להיות מותר למחר. אבל מהא דרש"י לא פירש כתוס' ונדחק בגמ', נראה דסובר כמו השטמ"ק דמחשבת פיגול בעי שאפשר לבצע מחשבתו, ודו"ק.

יצא דמה

א] כתב השטמ"ק (אות כ"ה) דלא מהני זריקה משום שיש פסול בדם, ולא מהני אלא בזריקת פיגול דמרצה לפיגולו. אבל יל"ע לשיטת רש"י לעיל (ד: ו.) דסובר ר' שמעון דזריקת דם שלן מהניא כמו זריקת כשר [ולא רק זריקת פיגול], וא"כ אמאי פשיטא לרב פפא דזריקת דם שיצא לא מהני. וצ"ל דדם שיצא גרע טפי, וראיה לזה משיטת ר' יהודה, דדם שיצא אם עלה ירד.

ב] הכס"מ (פ"ג מעילה ה"א) נקט דכיון דמתני' מיירי ביצא מקצת הבשר, בע"כ הא דאמר רב פפא דדם שיצא מודה ר"ע מיירי ביצא מקצת הדם. והברכת הזבח תמה דביצא מקצת הדם, הקרבן מתכשר באידך דם, ואמאי מודה ר"ע שאין זריקה מועלת. והתקני' יצא לחדש דרב פפא חולק על ריו"ח לעיל, וסובר דר"ע מכשיר אפילו ביצא כולו, לכן, הא דפסל רב פפא ביצא הדם מיירי ביצא כל הדם, אבל אם יצא מקצת הדם, הקרבן עדיין מתכשר בשאר הדם.

שתי חטאות

א] **בת אחת** – רש"י (ד"ה אלא ששחט) פירש דבת אחת היינו שנשחט באותו רגע ממש, אבל התוס' (ד"ה לא) הכריעו דל"ב שחיטה בב"א, וסגי דדם שניהם בכוסות בב"א.

ורש"י בזבחים (ק"א: ד"ה כשם) כתב דהא דפוטרת בשר חברתה הוא משום דהוי חטאת שכיפרו בעליה ולמיתה אזלא, וחטאות המתות אין מועלין בהם. והתוס' שם (ק"ב: ד"ה כשם) הק' עליו מהא דמחלקין בגמ' בין שחט שתייהן בבת אחת או בזה אחר זה, ואם הוי חטאת שכיפרו בעליה, אז אפילו בזא"ז יצא מידי מעילה. ועו"ק דאיך ר"ע הוכיח מזה לגבי יוצא, דהתם לא הוי חטאת המתה, ועוד צ"ע שבגמ' מבוי דר"ע סובר כן גם באשם, והתם לא שייך חטאות המתות, ודברי רש"י צע"ג.

והתוס' שם ביארו דכיון ששחט השניה קודם זריקת הראשונה שראוי להתכפר לא הוי חטאת המתה.

ב] **מח' ריו"ח ור"ל** – נחלקו ר"י ור"ל בגדר דין שתי חטאות, דריש לקיש נקט דמהני אפילו אם נשחטו בזא"ז, דטעמא דר"ע הוא דחשיב כגוף אחד, וריו"ח סובר דלעולם חשיב שתי גופים, וטעמא דר"ע דרצה מזה זורק וכו', ולהכי בעינן דוקא בת אחת.

לדעת ריש לקיש, אאפ"ל שהוא כזבח אחד ממש, שהרי האימורים 'לא ירדו', אבל אסור להעלות לכתחילה, ועו"ק שהשטמ"ק (ז: אות ו') כתב דדוקא אם העלה האימורין קודם זריקה שלא ירדו אחרי זריקה, אבל אם העלן לאחר זריקה ירדו אפי' לר"ל. והשטמ"ק ביאר דדוקא עד הזריקה ר"ל מחשיבם כגוף אחד, אבל בזריקה מתברר איזה מהם היא החטאת האמיתית. אבל מהני לגבי מעילה, כיון דהזריקה חלה בשניהם [ובזה מחלקת ביניהם], אבל עד אותה שעה חשיבי כחד [וכ"כ החזו"א זבחים סי' יט סקמ"ח].

ומוכח מסוגיין [לדעת השטמ"ק] שאם קרבן עלה למזבח ונתקדש לדין אע"ל, ושוב נפסל באופן שצריך להיות דינו לירד, לא פקע קדושתו, ועדיין אפשר להקטירו, וכן הוכיח החזו"א, ונפ"מ בזה באימורין שירדו ואח"כ נשפך הדם, שגם לר' יהודה לא ירדו, כיון שכבר נתקדשו. ויל"ע לפ"ז אמאי אם ירדו לא יעלו, הלא נתקדשו לעולם, והגר"י אמר בזה ב' צדדים, ואכמ"ל.

ג] **ור' יוחנן** סובר שאפילו אם האימורים כבר עלו לגבי מזבח, וקידשם המזבח, אם אח"כ נזרק דמו של השני, ירדו. וקשה, הלא כבר קידשם המזבח, ואמאי נפקעה הקדושה, וביאר החזו"א דכל הקידוש היה על הצד שיזרקו את הדם שלה, אבל כיון שזרק דם חברתה, הרי נתברר דמעולם לא נתקדש.

וטעמא דמילתא שלפי ר' יוחנן, אפילו כלפי דינים שלפני זריקה, לא דיינינן אותם כחד גופא וכחד קרבן. שהרי רק אחת מהם תהיה החטאת האמיתית – שתהא קרבה לגבי מזבח, אף שעדיין לא נתברר איזו, והאימורים נתקדשו רק על הצד שיזרקו מן הדם שלה.

ד] **בטעם שאין מזבח מקדש** על הני אימורים, החזו"א בתחילת דבריו כתב שהוא מדין נשפך, ודוקא אליבא דר' יהודה דנשפך ירד, ושוב כתב שגם ר' שמעון מודה בזה, דהא דנפשך לא ירד הא משום שבחפצא אכתי שייך לזריקה אלא שאין היכ"ת לזרוק, משא"כ הכא שמנותק בדם בחפצא, גם ר"ש מודה דירד.

והראב"ד (פ"ג פסח"מ ה"ג) כתב דהאימורים ירדו משום מחוסר זמן, והאחרונים נתקשו למה חשיב מחו"ז, והאבהא"ז הגיה בדבריו "מחוסר דם", ומבוי' היטב לדעת החזו"א שהוא מופקע מן הדם בחפצא.

ה] **הפקעת מעילה** – צ"ב אמאי בשר יצא מידי מעילה לפי ר' יוחנן, והרי כפה"נ לא מהני הזריקה כלפי פיגול נותר וטמא [וכן נקטו הגר"ח והחזו"א הנ"ל]. ובחי' הגר"ח על הש"ס (סי' שלא, סי' שעב) הוכיח מסוגין דל"ב זריקה המתרת כדי להוציא מידי מעילה, אלא

סגי שנתקיים זריקה של האי קרבן, שהרי הזריקה הזו מכפרת על הבעלים ומתקיים עיקר דין שתי החטאות. ועד"ז ביאר החזו"א (זבחים סי' יט סקמ"ח, ד"ה ולשון) וז"ל אין כאן פסול אלא שהוא מתכפר וממילא נפקע כח חטאת משניה, בזה פקעה מעילה משניה כיון שכפרה יש כאן, וזה גרם לעכב כפרת שניה וכיון שאין כפרה אין קדושה ואין כאן קדושה לענין מעילה עכ"ל.

אמנם צ"ע לדעת התוס' בזבחים (סו.) דזריקה שלא במקומו לא מהני להוציא בשר קק"ד מידי מעילה, ומאי שנא מב' חטאות.

והנה רש"י במשנה (ד"ה לא כשם) כתב שהם זבח אחד, וכ"כ בגמ' (בד"ה אלא ששחט) דכחד גופא דמי, וכ"כ התוס' בזבחים (ק"ב.), ולמשנ"ת בדעת הגר"ח לכא' ל"ב לזה.

והנה המהר"י קורקוס (פ"ג מעילה ה"ו) כבר נתקשה בסוגין דלא הוי זריקה המתרת, וז"ל וא"ת ואפילו היה יכול להזות מכל אחת הרי כבר נתבאר דראוי לאכילה בעינן ולא סגי בראוי לזריקה, י"ל דשאני הכא שחברתה ראוייה לאכילה ולענין זה זריקת חברתה מועיל לזו עכ"ל.

ובספר מנחה שלימה ביאר דענינו של זריקה לגבי מעילה הוא לשייך את הבשר לתחום של הדיוט, ולהכי גם בכה"ג הועילה הזריקה לעשות כן, דכיון דחשיב זריקה המתרת כלפי הבשר שלה, ממילא יש לה תורת זריקה המתרת כלפי השניה אף שבפועל אינה מתרת אותה, אבל סגי בזה להעמיד הבשר לתחום של הדיוט. ואף שלא חלה בבשר לגבי פיגול וכדו', אבל יש בה תורת 'מעשה' זריקה גם ביחס לקרבן השני.

ו) **קדשים שמתו** – מב' דאף דאימורין של השניה ירדו, אכתי בעינן זריקת חברתה להוציאה מידי מעילה, ולא יצא מידי מעילה מדין קדשים שמתו, ומוכח מזה שגם קרבן דדינו אם עלה ירד אכתי לא הוי קדשים שמתו, וכ"מ בתוס' (ב.) ובשטמ"ק בהשמטות שם, אבל צ"ע ע"ד השטמ"ק (ב. אות ג', ה') דנקט דתלוי באם עלה לא ירד, וצ"ע.

ז) אימורי קק"ל שהעלן לפני זריקה – בסוגין הוסיפו שזרק דמו של אחד מהן, וברש"י (ד"ה שחט) משמע שזה בדוקא, אבל יש בזה כמה קושיות מסוגיא דזבחים. והחזו"א (סי' יט סקמ"ח) ביאר דלעולם הדין דלא ירדו אפי' קודם זריקה, אבל בסוגין ריו"ח סובר ירדו דוקא אחרי זריקה, שנתברר שאינה החטאת שזרקו ממנה, אבל קודם זריקה מודה ריו"ח דאע"פ.

מעשה דמים בקדשי קדשים להקל ולהחמיר

רש"י (ד"ה על זה) ותוס' (ד"ה ועל) פירשו שהחומרא הוא במה שחייבין עליו משום פיגול נותר וטמא. אבל הרמב"ם כתב בפיה"מ שמעמיד האימורים למעילה כמו שהיו. ומשמע ברמב"ם שהזריקה מוציאה אימורי קק"ד מידי מעילה, ומיד קובע אותם שוב למעילה [ויתבאר בשיעור לדף ח'].

הא איסורא איכא

השפ"א (בד"ה מעילה) הק' דהא משמע דמתני' מיירי קודם הקטרת אימורים, דקתני "מעשה דמים", ואמאי הגמ' לא תירצה שהאיסור הוא משום שעדיין לא הקיטרו אימורים, כדאיתא בפסחים (נט:), ותירץ דבעינן דומיא דמעילה שהיא איסור הנאה, ואילו אחרי זריקה קודם הקטרה הוי איסור אכילה ולא איסור הנאה. אמנם ברש"י (סוכה ט. ד"ה על החגיגה) כתב וז"ל, שלמי חגיגה שם שמים חל עליהן לאוסרן עד לאחר הקטרת אימורין עכ"ל, ומב' שיש איסור הנאה עד שעת הקטרת אימורין.

וזה שהגמ' לא תירצה דמיירי קודם הקטרה, י"ל דכיון דקתני 'מעשה דמים', משמע שהחסרון הוא בזריקה עצמה, שאינה מתרת לגמרי.

זריקה מועלת לאכילה

רש"י (ח.) ביאר דאסור באכילה משום יוצא, והאחרונים תמהו שאין בזה חידוש, והגר"מ (פ"א פסה"מ), והגר"ז, והאבן האזל (פ"ז מעה"ק ה"ג) ביארו דכוונת הגמ' שאסור באכילה לא רק משום יוצא, אלא שהזריקה לא התירה באכיל, והאבהא"ז דייק כן ברגמ"ה, ועיי' בשיעור נוסף לדף הזה שנתבאר זה בארוכה.

וברש"י מבואר שאיסור אכילה הוא משום יוצא. ולדבריו צע"ג מאי קמ"ל ר' חנינא, פשיטא שיש בו איסור של יוצא. ועי' משנ"ת בזה באריכות בסי' ה'. וע"ע מש"כ שם ליישב קושיות תוס' על רש"י בסוגיין.